

ZMAGA KUMER, *Vloga, zgradba, slog slovenske ljudske pesmi.*

Zbirka ZRC, 12, Ljubljana, Založba ZRC, 1996, 156 str.

V nizu obsežnega opusa del etnomuzikologinje dr. Zmage Kumer, dolgoletne sodelavke Glasbenonarodopisnega inštituta v Ljubljani, avtorice 30 samostojnih knjižnih objav in čez 400 razprav, člankov in ocen v domačih in tujih strokovnih glasilih, pomeni to delo izjemen prerez njenega poznavanja glasbene dediščine.

Spoznanja so nanizana v zgoščena poglavja, ki obravnavajo ljudsko pesem z njeno kontekstualnostjo vred od funkcijske do oblikovne in jezikovne razčlenitve in variantnosti kot njene temeljne sestavine. Ljudska pesem je izpostavljena kot kulturni pojav, vreden pozornosti samostojne vede. V iskanju njenih temeljnih sestavin so tudi tistim, ki bi radi prezrli njeno posebno mesto v kulturološki podobi naroda in njen specifični ustroj, ustrezno predstavljeni vezanost na melodijo, vloga posameznika pri njenem oblikovanju, specifični način ohranjanja in sporočanja, mesto tradicionalnosti v odnosu do razvojnega spreminjanja zvrsti, oblik in melodije, spreminjanje oziroma variantnost sama in njena temeljna sporočilnost, ne nazadnje pa tudi njena namenjenost neki vlogi v družbi, ki jo dela tako prepoznavno v odnosu do umetne pesmi.

Spoznanja so zgoščena v definiciji, ki v odnosu do nekdanj statičnega razumevanja ljudske pesmi na eni in preziranja njene specifičnosti na drugi strani opredeljuje ljudsko pesem kot tisti del vokalne glasbene kulture, ki nastaja kot stvaritev posameznika, živi pa v skupnosti, in sicer tisti, za katero je značilna pretežno spontana in nešolana dejavnost z ustrezno ustvarjalno močjo. Čeprav podvržena spremembam, ohranja sestavine, ki pripadajo dediščini minulih dob. Ta opredelitev izpostavlja tudi geografske, sociološke, zgodovinske in jezikovne razločke, ki pomenijo etnične in krajevne značilnosti.

V zgoščenem pregledu zbiranja in raziskovanja ljudskih pesmi avtorica upošteva tisti del zgodovine tega zbiranja v evropskem prostoru, ki je oblikoval odnos do tovrstnega izročila tudi pri nas. Zasleduje različnost gledanj posamičnih raziskovalcev, razpeto med Herderjevo misel o naravni poeziji oziroma prapoeziji narodnega genija in med Meierjevo zanikanje samonikle ljudske ustvarjalne moči. Ustrezno je ovrednoteno tudi samo zbiranje ljudske pesmi na Slovenskem, od enostavnih zapisov do strokovnih okvirov.

V poglavju, poimenovanem Ljudska pesem in življenje, je avtorica skušala slediti tistim, včasih odmevnim in samoumevnim, včasih pa komaj prepoznavnim dogajanjem in trenutkom v življenju, ko nastopa ljudska pesem kot njihova nepogrešljiva sestavina. Zgoščen razgled po ljudskih pesmih ob tem prinaša le opozorila na določene razsežnosti teh pesmi – na časovno in prostorsko dinamiko, delno tudi na socialne razmere in na moč in vlogo ljudskega prava.

Osrednji del knjige, ki zahteva večjo strokovno pozornost bralca, je namenjen izčrpnemu prikazu oblikovne podobe slovenske ljudske pesmi: analizira značilnosti ritma, verzni obrazcev, zgradbe kitic, vrste refrena in predstavlja medsebojno prilagajanje melodije in besedila. Z vseh stališč so poudarjene slovenske posebnosti, ki so ustrezno umeščene v tradicijo evropskega ljudskega pesništva.

Povprečnim bralcem pristopnejši sta zadnji dve poglavji, in sicer poglavje o načinih jezikovnega izražanja v ljudski pesmi, ki razčlenjuje za bralce bolj prepoznavne plati ljudskega pesništva, in poglavje o nastajanju variant. Tudi s tega stališča je pričujoče delo uporaben priročnik za vse, ki potrebujejo sistematičen pregled značilnosti ljudske pesmi.

Knjiga prinaša obširnejši povzetek v angleškem jeziku, od skladno zasnovane predstavitve slovenskih ljudskih pesmi pa odstopa dodatek, ki s tremi tematsko ozkimi segmenti prinaša drugje in v nemškem jeziku objavljena besedila. Ti prispevki se ne skladajo z zasnovo, vsebinsko pa védenje o ljudski pesmi vsekakor dopolnjujejo.

Delo Vloga, zgradba, slog slovenske ljudske pesmi avtorice dr. Zmage Kumer je hkrati »osebna izkaznica slovenske ljudske pesmi« in avtorice same: izraža ne le izjemno poznavanje bogastva in razumevanje strukture pesmi slovenske dežele, temveč tudi avtoričin razgled po dediščini ljudske glasbe drugih evropskih narodov in njen pogled nanjo. Je torej priročnik za razumevanje in spoznavanje strukture in pomena ljudske pesmi in njene sporočilnosti. Knjiga ni prostor za polemiziranje, ne odpira vprašanj, temveč prinaša zaključke, kljub temu pa ne zapira vrat. Z nadaljnjimi poglobljanji naj bi namreč lahko odkrili izrazite specifičnosti ljudskega, čeprav pojma ljudstvo ne moremo natančno opredeliti.

Marija Klobčar

BERNARD NEŽMAH, Kletvice in psolve, Ljubljana, Nova revija, 1996, 182 strani

Pred leti je bila na ljubljanski slavistiki izdelana diplomatska naloga o kletvicah v enem od zasavskih rudnikov, če se prav spominjam, predvsem z jezikoslovnega vidika. Bernard Nežmah pa pojav zajema interdisciplinarno, saj še zdaleč ne gre zgolj za jezikovni problem, čeprav mu avtor posveti veliko pozornost, ampak tudi za psihološki in zgodovinski, mitološki. Avtor najprej zavrne predsodek, da gre pri njegovi témi zgolj za vprašanje morale / etike. Problem še zdaleč ni samo moralni / etični. Nakaže vprašanje konteksta pri kletvicah, saj tako izzvenijo čisto nedolžne besede krava, idiot, pri tem poudarja izpostavljenost govorca, saj se s takim govorjenjem veliko bolj